

לאורו

בעזרת ד'

גליון 36
שלח, התשע"ח

עיונים לאור תורתו של מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

יהדות
ותורת
הקבלה

תורת הסוד (ג)
הרב אורי שרקי

איש הרוח ואנשי הבער
יובל פרוינד

"בינו
שנות
דור ודור"

**תורת ארץ במשנת
הרב שאול ישראלי זצ"ל**
הרב ישראל שריר

"אורות וכלים"
עולם בתהליך תיקון
פרופ' שלום רזנברג

**תכונת הנפש
של כלל ישראל**
הרב שלמה לוי

ביאור
ל"אורות
התחיה"

**איחוד
ההלכה והאגדה (ב)**
אלדד פרי

ביאור
ל"אורות
הקודש"

"המושג של יראת ד', הוא מוסיף עז וגבורה
בנפש האדם, המבין אותה בטהרתה"

(מידות הראיה, יראה ג)

דבר האזרח

לאור בקשתם של כמה מקוראי 'לאורו', רואה המערכת עניין להתייחס לסוגייה המכונה 'קדמות ספר הזוהר'.

למותר לציין שכל הכותבים בעלון "לאורו" מאמינים בקדושתו של ספר הזוהר, ובהיותו מבית מדרשו של רשב"י, גם אם שאלת חיבורו ועריכתו שנוייה במחלוקת בין גדולי ישראל כמובא להלן, ובוודאי אין הדבר נוגע לעצם קדושתו, המוסכמת על הכל.

גודל ערכו העילאי והנצחי של 'הזוהר' הוא מסד איתן בהשקפת עולמו של מרן הרב זצ"ל. קדושת ספר הזוהר, וייחודיותה של החכמה הפנימית, היא אבן-פינה ואבן-יקרת באישיותו ובמשנתו מרן הרב זצ"ל, ולכל הדעות לימודו, קדושת כתיבתו והופעתו של 'הזוהר' הוא המעיין הפנימי המפכה ומעלה בקודש, את כל הגות רוחו של מרן הרב זצ"ל ושל כל העוסקים בתורתו.

אכן, התגלותו ללומדי התורה, הלוטה בדוק של ערפל, בתקופת כמיהת הגאולה מלאת ייסורי הרוח מהם סבל העם באותם שנים, גרמה לגישות שונות, ולהלן תמצית:

• **דברי הרב רבי יעקב עמדין (אשכנזי) היעב"ץ זצ"ל**, בפרק א, של ספרו 'מטפחת סופרים':

"תלמידי תלמידי תלמידי (של הרשב"י) עשאוהו, קיבצוהו וחיברוהו... שלוש מאות שנה אחר זמנו של רשב"י... מכל מקום הרי הוא כאילו עשהו רשב"י, מאחר שממנו יצא 'כבושים' הללו בתחילה... כדין נקרא על שמו, וכך הם וודאי כמה ספרים קדמונים שלנו..."

• **החיד"א (הרב חיים יוסף דוד אזולאי זצ"ל)** דחה בתוקף דברים אלו, ובספרו "שם הגדולים" הוא כותב כי "...הייתי תמיה מאד על דבריו (של היעב"ץ) ורבותינו מהר"ם קורדובירו, והאר"י זצ"ל בעלי רוח הקודש ואשר נגלה להם אליהו זכור לטוב - (גם) הם נגדו... ולכן הגם שידע באמת ובתמים עניין הזוהר הקדוש - בקנאותו על כת הארורה (ש"צ) דתלו עצמם בלשון הזוהר בדברי שווא ושקר - 'הראה פנים' משום 'עת לעשות' פקוקים אלו..."

• **ב"מאמרי הראי"ה" (עמ' 518) מצוטטת תשובת מרן הרב זצ"ל** למי שחלק על חכמת הקבלה וניסה לדבר על ליבו, כי "...ייחוסו של ספר הזוהר לרשב"י, שהוא כמובן ללימודיו ואורחות השגותיו האלוקות... ישנם שם לימודים קדושים ונשגבים עטויים במסוה הסוד ובשפה עמוקה, והכל מכוון לגדולת מעשי השי"ת, אחד יחיד ומיוחד..."

• **וב"אורות התחיה" (עמ' נז) קובע מרן הרב זצ"ל** כי "ספר הזוהר, הפורץ נתיבות חדשות, משים במדבר דרך, מסילה בערבה, הוא וכל תבואתו מוכן הוא לפתוח פתחי גאולה... ויפקון ביה מן גלותא ברחמי..."

הגיליון מוקדש לע"נ

ר' אברהם בן פריחה ז"ל • ר' יוסף בן תמו ז"ל • ר' יעיש בן אסתר ז"ל • ר' אברהם בן לאה ז"ל

"אורות וכלים" עולם בתהליך תיקון

פרופ' שלום רחנברג

לתאוריות הפסיכולוגיות. בשתי הגישות נמצא מקובלים חשובים ומרכזיים ובהזדמנות אחרת אאיר קצת מתורותם בעניין זה.

שפת הקבלה והשפעתה

על כל פנים, מן הראוי להדגיש שאפילו אותם המקובלים שלא סברו שיש בידינו פרשנות לסודות הקבלה, או דלת להכנת התוכן, היו הם פעמים רבות עדים להשפעה שהיתה לשפה הקבלית על התרבות היהודית. את זאת נראה בהמשך כאשר ניכנס אל 'עולם התווה' בו ניווכח בתופעה מדהימה: 'שבירת הכלים' - אחת הדוגמאות בהן השפה הקבלית העשירה את שפתנו אנו.

בעולם המסתורי אליו ניכנס - 'עולם התווה', ישנן ספירות שהן מעין כלים המכילים אורות. אור בתוך כלי? התיאור אכן מוזר, ולכן ארשה לעצמי ליצור אנלוגיה פשטנית יותר כדי לאפשר לאדם בן ימינו להתחבר לדימוי הנפלא של המקובלים,

אכן, הצמיג הוא "כלי", המכיל בתוכו אוויר. כולנו התנסינו וודאי בטראומת ה"פנצ'ר" ברגע קריטי. אולם, יש אפשרות טראומטית הפוכה, סימטרית. אם לחץ האוויר יגבר מדי, הצמיג יתפוצץ. אולם כדי להבין את המציאות, עלינו להוסיף פרט חשוב לאנלוגיה:

נתאר לנו שלפנינו צמיג עתידי, הממולא לא באוויר אלא ב"אורות". האורות היו רכים ועצומים מדי מכדי שהכלים יוכלו להכיל אותם. אלא שניצוצות אלו יקרים מאוד וכדי לתקן צמיג כזה שהתפוצץ, נהיה חייבים ללקט את ניצוצות האור שנתפזרו, כדי שניתן יהיה למלא את הצמיג החדש או המחודש.

בעולם דימויים עשיר ובשפה נועזת, מנסה הקבלה לתאר צדדים נעלמים של חיינו ועולמנו. מתוך כך, היא אמורה לעזור לנו להבין - אף כי בצורה חלקית - את המתרחש בתופעות הגדולות שבעולם אשר מסביבנו ואת תופעות החיים שבתוכנו, הקבלה עושה זאת בשתי נתיבים: בשפה טכנית ואולי מופשטת, כמו במושגי הספירות, ובעת ובעונה אחת בציורים גרפיים הלקוחים מעולמות שונים, לפעמים אף משונים.

אחת הדרכים בהם משתמשת הקבלה, היא למשל תיאור עולמות שלפני בריאת העולם הנוכחי, בהם מופיעות דמויות וצורות שונות וגם קורים שם מאורעות בהם רמח ומשתקף עולמנו. על כך, כשנלמד ונעיין במה שמתרחש באותן העולמות, מסוגלים נהיה להרגיש - אם אף במקצת - את בעיותינו בהווה, ואולי אף לראות את העתידים האפשריים. מכאן יגיעו המושגים בהם נשתמש בהמשך הדברים להלן. אלא שלפני כן עלינו להוסיף הערה חשובה. בחלוקה גסה ניתן לומר שבמשך הדורות, הופיעו בין לומדי הקבלה שתי גישות:

האחת - נשארה בכונה עם התיאורים כמו שהם, על אי ההבנות והחידות, מבלי לנסות להבין אותם. ומאידך, הגישה השנייה האמינה שמאחורי התיאורים המוזרים והקשים יש מערכת שאפשר לראות בה שיטה עם בסיס הגותי, הניתנת להבנה לכל הפחות בצורה חלקית. משל למה הדבר דומה? לאוסף של יצירות אומנות מודרניות. הרבה מן המבקרים לא מבינים את משמעותם, למרות שהם מסוגלים ליהנות מהיופי, ולא יותר. אלא שיש צופים אחרים, למשל חוקרים כאלו המוכנים להציע לנו הסברים של היצירות מכיוונים שונים: החל מפרושים הלקוחים מהעולם האסתטי ועד

מדת העולם." הנשמות הגבוהות הללו "מבקשות הן אור גדול מאד, וכל מה שהוא מוגבל, מוקצב ונערך, [נשמות גבוהות אלו] אינן יכולות לשאתו... שאיפתן הבלתי-סופית לא תכלה, הנן מתלבשות בכלים שונים, שואפות הרבה יותר ויותר מהמידה, שואפות ונופלות".

באופן פרדוקסלי, השאיפות הגדולות דוחפות נפשות גדולות אלו אל הרוע והאופל, כך נהרס הסדר והחוק: "[הן] רואות שהנן כלואות בחוקים, בתנאים מוגבלים שאינם נותנים להתרחב לאין קץ, למרומים אין די, והנן נופלות בתוגה, בייאוש, בחרון, ומתוך קצף - ברשע, בזדון, בשפלות, בכיעור, בתיעוב, בהירוס, בכל רע". וכך למרבה הצער, המהפכות הגדולות, מצליחות בדרך כלל בהבטחתן "עולם ישן עד היסוד נחריבה", אך הן לא מצליחות בחלק הקשה יותר - לבנות עולם חדש על חורבות העולם הישן. המהפכן בעל הנפש הגדולה וה"אורות" הופך פעמים רבות למסוכן. ולכן מובן מדוע בני האדם הסבירים, המכונים בבז' 'בורגנים', "החלשים שבעולם הבנוי, בעלי השיעור והנימוס" מפחדים מהשאיפות האינסופיות הללו.

דוגמה קשה ל"שבירת כלים" כזו התקיימה ללא ספק במהפכה הצרפתית שהפכה חיש מהר לשלטון של טירור. כך גם קרה במהפכות האדומות בהן השתתפו רבים מבני עמנו. הרבה פרשיות נכתבו בהיסטוריה על ידי יהודים בעלי "לחץ-אור" גבוה מדי. ואני מתוודה בפניכם שברבות מהן אני מתבייש, אף על פי שבדרך כלל יהודים אלו התנכרו באופן מוחלט מכל יחס אחווה ליהודים האחרים. כזו היא פרשת המהפכות הקומוניסטיות בגרמניה ובהונגריה אחרי מלחמה העולם הראשונה, שלעניות דעתי היו קטסטרופליות לעמנו ותרמו למאה העשרים האנטי-יהודית. כן לתיקון עולם, אבל בבית שלנו.

ועתה ההפתעה: מרן הראי"ה קוק זצ"ל מבקש מאתנו לא לפחד מהאורות החדשים המתגלים. נכון! אך עולם התיקון חייב לקום על ידי מזיגה בין האידיאליזם האוטופי עם ארגון המציאות כך שהיא תוכל להתקיים. בניית "עולם חדש" מחייבת לשמור על כבלי הנורמות, לשמור על הכלים שלא ישברו.

בדימוי הקבלי, הכלים נפלו ובחלקם הגדול נשברו, וניצוצות האורות התפזרו. אלא שכאן יש להוסיף תופעה נוספת, פרדוקסלית. אם נצליח בתיקון, ייתכן שבעקבות התאונה ניתן להוסיף למערכת מרכיבים של אור שייטיבו עם המערכת, מעין 'ירידה צורך עלייה'.

הקטסטרופה הקוסמית של שבירת הכלים קדמה לעולמנו זה. ובכדי ליצור עולם חדש בר-קיימא, היה הכרחי בשלב נוסף של התפתחות. ספירות חדשות הופיעו, התמזגו עם הראשונות, ו"תקנו" אותם. כך נוצר העולם שבו אנו מצויים, המהווה מזיגה בין העולמות הקדומים. בקבלה הוא מכונה "עולם התיקון" אני מרשה לעצמי לכנות אותו: "עולם בתהליך תיקון".

הפרשנות והפשר לשפת הקבלה

הקבלה נשארת בשפה הסימבולית ולא נותנת פשר לרעיונותיה. או אז באו מפרשיה, עם גישות שונות של פרשנות. אזכיר כאן את החסידות, שפרשה את הסמלים והרעיונות שבספרות הקבלית כייצוג של המתרחש בנפש האנושית.

את רשימתי זאת אני מקדיש לרואה, למרן הראי"ה קוק זצ"ל, הקרוב באופן חלקי למפתח החסידי, ועל פיו הסביר את רעיון "שבירת הכלים" (במקומות לא מעטים, כך למשל בספר 'אורות' עמ' קלב). הכלים, לפי פירושו של הראי"ה, מתארים את המסגרות שבחינו, את הנורמות על פיהן אנו מתנהגים "בשמירת המידות הטובות וכל דת ודין". האורות הם האידיאלים. לפעמים הכלים נשברים - [היינו:] המסגרות הללו נשברות בהתפרצויות הבאות משני כיוונים הפוכים.

ככיוון אחד הן נפרצות על ידי פושעים וחוטאים - "מחבלים ומהרסים", "מצד קלות דעת והפקרות". אלו הם אנשים שפלים "שהנטייה האידיאלית היותר עליונה" נגעה בהם רק נגיעה כל שהיא. אולם, זהירות! התיאור הקבלי מציג גם כיוון אחר, מנוגד. המערכת עלולה להיהרס גם על ידי אידיאליסטים, המרגישים שהמציאות אינה מספיק יפה או טובה: "האידיאליסטים הגדולים רוצים בסדר יפה וטוב, מוצק ואדיר כזה, שאין בעולם לו דוגמא ויסוד, על כן הם מהרסים את הבנוי לפי

תכונת הנפש של כלל ישראל

אורות התחיה משנה י

הרב שלמה לוי

מנופי הארץ: הירקון, תל-אביב

סגולת הנפש של כנסת ישראל

מִן הָרֵב זָצ"ל בִּסְפָרוֹ שֶׁבֶת הָאָרֶץ (הַלְכוּת שְׁמִיטָה, בהקדמה) מְבַאֵר אֶת סְגוּלַת יִשְׂרָאֵל מִתּוֹךְ הַפְּסוּק: "כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לֹא אֱלֹהִים קְרוֹבִים אֵלָיו"

הַיֵּינוּ: סְגוּלַתָּהּ שֶׁל כְּנֶסֶת-יִשְׂרָאֵל מִתְאִפְיֵינָת בְּכַךְ שֶׁהִיא מִסְתַּכֶּלֶת עַל הַהוּיָה כּוֹלָה בְּאִסְפָּקְלָרִיא מְאִירָה שֶׁל קוֹדֶשׁ. בְּכָל עַז-חַיִּיהָ הִיא מְכַרֶּת, שֶׁהַחַיִּים שְׁווִים הֵם אֶת עֵרְכָם רַק בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁהֵם אֱלֹהִיִּים, וְחַיִּים שְׂאִינָם אֱלֹהִיִּים אֵינָם שְׁווִים לָהּ מְאוּמָה. הִיא יוֹדַעַת עוֹד, שֶׁבְּאִמַּת אֵין חַיִּים אֶלֶּא אֱלֹהִיִּים, וְחַיִּים שְׂאִינָם אֱלֹהִיִּים אֵינָם חַיִּים כֻּלָּל, הַיְדִיעָה הַזֹּאת, הַמוֹנַחַת בְּעוֹמֵק תְּכוֹנַת נִשְׁמַתָּה, מִטְּבַעַת עֲלֶיהָ אֶת חוֹתֶם-עֵרְכָה הַמְּיוֹחָד לָהּ, הַמוֹטְבַע עַל כָּל יַחִיד וַיַּחִיד מִיַּחֲדִידָהּ. כִּי אוֹרוֹ-וַיִּשְׁעוֹ שֶׁל הַיַּחֲדִיד תְּלוּיִים הֵם בְּמִידַת יְדִיעָתָהּ אֶת הַתְּעַמְקוּתָהּ וְהַתְּלַבְּטוּתָהּ שֶׁל הַחוֹתֶם הַזֶּה, שֶׁל הַכֶּרֶת עֵרֶךְ הַחַיִּים רַק בְּאַלְהִיּוּתָם, בְּתוֹךְ נִשְׁמַתָּהּ. "וְזֹאתֶם הַדְּבָקִים ד' אֱלֹהֵיכֶם, חַיִּים כּוֹלְכֶם הַיּוֹם".

הַחַיִּים, עַל פִּי עֵרֶךְ הַאֱלֹהִיּוּת שֶׁבָּהֶם, אֵינָם מִתְּגַלִּים אֶל הַיַּחֲדִיד אֶלֶּא בְּאוֹתָהּ מְדָה שֶׁהוּא מִתְּאִמֵּץ לִהְיוֹת נִשְׂאָף בְּכָל הוֹוִיּוּתוֹ בְּתוֹכִיתָהּ שֶׁל כֻּלְלוּת הָאוּמָה, לִהְיוֹת מוֹזָהָר - מוֹזָהָר נִשְׁמַתָּה הַעֲלִיוֹנָה, הַחַיָּה וְקִיּוּמָת בְּהַכֶּרֶת הַיָּקָר הַאֱלֹהִי שֶׁל הַחַיִּים מִתּוֹךְ פְּנִימִיּוּתָהּ הַכֻּלְלִית.

הבחירה והסגולה

טְבַע הַנִּשְׁמָה הַכֻּלְלִית שֶׁל כְּנֶסֶת-יִשְׂרָאֵל הוּא אֱלֹהִיּוּתָהּ. לֹא בְּחִירָתָהּ גֵרְמָה לָהּ אֶת יִתְרוֹנָה הַאֱלֹהִי, לֹא מִצַּד מַעֲשֵׂיהָ הַפְּרִטִיִּים, לֹא בְּצַדְקָתָהּ וַיִּשְׁר-לִבְכָּה בָּאָה אֶל מַעֲלָתָהּ: תְּכוֹנַת-גְּזֵעָה, הַגּוֹפְנִי וְהַרוּחָנִי, עֲשֵׂתָהּ לָהּ אֶת חִילָהּ וְזֹאת עוֹזָה בְּאַלְהִיִּים, אֲשֶׁר לֹא בְּבַחֲרִיהָ לִקְחָהּ אוֹתוֹ וְלֹא תוֹכֵל כָּל קְלַקְלָהּ שֶׁל בַּחֲרִיהָ לֹאבְדוֹ."

תְּכוֹנַת נִפְשָׁה שֶׁל כְּנֶסֶת-יִשְׂרָאֵל הִיא נְבֻדְלַת בְּעַקְרָהּ מִתְּכוֹנַת הַנִּפְשָׁשׁ שֶׁל כָּל עַם וְלִשׁוֹן. בְּכָל עַם וְלִשׁוֹן הַנִּקְדָּה הַפְּנִימִית שֶׁל חֶפֶץ הַחַיִּים הַקְּבוּצִיִּים מְיֻסְדֶּת הִיא עַל הַתְּכֵן הַכֻּלְלִי לְכָל צוּרוֹתָיו, בִּיסוּד הַדְּאָגָה הַפְּנִימִית הַשְּׂרוּיָה בְּקֶרֶב הָאָדָם לְבַצֵּר אֶת מַעֲמַד חַיָּיו הַגְּשָׁמִיִּים, וְהַרוּחַ הַעֲלִיוֹן הַמְּחִיָּה וּמְאִיר אֶת הַנִּקְדָּה הַזֹּאת הוּא רוּחַ הַסֵּדֶר וְהַיִּפִּי, שֶׁהוּא חֶפֶץ הַעֲנֵג שֶׁל הַחוֹשִׁים, עַל-פִּי מִשְׁאֵלוֹת לֵב הָאָדָם, וְכִשְׁהֵם בְּאִיזָה קְבוּץ עַל-פִּי סִגְנוֹן אֶחָד, עוֹשֶׂה הַשְּׁוִי הַזֶּה אֶת הַתְּכֵן הַלְּאָמִי.

אֲמָנָם בְּיִשְׂרָאֵל מְנַחַת הַתְּכוֹנָה הַאֱלֹהִית בְּמַעֲמָקֵי טְבַע נִשְׁמַת הָאָמָה. הַצְּמָאוֹן לְדַעָה וְהַרְגָּשָׁה אֱלֹהִית, בְּתַכְלִית עֲלִיוֹנוּתָהּ וְטְהָרָתָהּ, הִיא לֹא הַנִּקְדָּה שֶׁהַחַיִּים מְרַגְּשִׁים בָּהּ, וְהַעֲדוּנִים הַנוֹבְעִים מִשְׁלֵמוֹת צִיּוֹר זֶה בְּכָל רַחְבֵּי הַחַיִּים וְעַמְקֵיהֶם הֵן הַמְּגַמּוֹת הָאֶסְתֵּתִיתוֹת.

הַדַּעָה הַפְּנִימִית, הַמְּכַרֶּת שְׁבַמְלוּי תְּשׁוּקָה עֲלִיוֹנָה זֹו הַכֵּל מִתְּמַלֵּא, שְׂאִין שׁוֹם דְּבָר מִכָּל מְגַמּוֹת הַחַיִּים וְעֲדוּנֵי הַחַיִּים, סְדְרֵי הַחַיִּים וְתַכְנִיָּהֶם, שְׁלֹא יִהְיֶה פְּלוֹל בְּתוֹךְ נִקְדַּת עוֹלָמִי עוֹלָמִים זֹאת, הַכֶּרֶה זֹו הִיא עֲנִין מִיַּחַד לְיִשְׂרָאֵל מְנַח בְּטְבַע נִשְׁמַת הָאָמָה, מִתְּגַלָּה בְּהַכֶּרֶה פְּנִימִית אֶפְלוֹ לְהַמוֹנֵי הַמוֹנִים, וְהוֹלְכַת וּמִתְחַנְּרֶת וּמִתְבָּרֶרֶת לְסִגְלֵי הַסְּגוּלוֹת בְּכָל דוֹר וְדוֹר.

הַעֲנִין הַאֱלֹהִי, בְּתוֹךְ כָּל עֵרֶךְ הַחַיִּים בְּעַמֵּק טְבַע הַנִּשְׁמָה, בְּהַתְּאָמָה לְלִשְׁד הַמְּחִיָּה אֶת הַהִיסְתוֹרְיָה הַלְּאָמִית, הַמִּתְּגַלָּה בְּכִשְׁרוֹן שֶׁל יְצִירַת הַנְּבוּאָה בְּבַחֲרֵי בְּנֵיהָ, הַמְּבִיאָה לְמִדְרַגַּת עַם עוֹלָם, שְׁכָל הָאָנוּשִׁיּוֹת תַּכְּפִיר אֶת סְגֻלַּת נִשְׁמַתָּהּ, הוּא הַעֲצָם הַיִּשְׂרָאֵלִי שֶׁתְּאִרְיוֹ מִתְּגַלִּים בְּכָל הַתְּנוּעוֹת הַשׁוֹנוֹת, וְרוּחוֹ שֶׁל מִשִׁחַ הוֹלֵךְ וּפּוֹעֵל אֶת הַשְּׁלֵמַת צְבִיּוֹן זֶה עַד עַת קֵץ הַשְּׁלֵמָה.

תועלת בהתאגדות הזאת, האיחוד מתפרק ואומה זו תיעלם.

החידוש המיוחד של האומה הישראלית היא בשייכותו של הכלל אל 'העניין האלוהי' 'אין עם בכל עמי התבל, שיקרת הטוב של האורה היותר עליונה תהיה גנוזה במהותה של שורש נשמתו, כי אם ישראל. ישנם חסידים וחכמים, יחידים, אבל אין בארץ 'גוי צדיק' כי אם ישראל"

וכן, "ישנם בעולם חסידים, פילוסופים, אנשי קדש ואנשי אֵלִידים, אבל אין בעולם אֵמָה, שנשמתה העצמית לא תוכל להשתלם פי אם על-פי המגמה של האידאה האלקית העליונה בעולם, כי אם ישראל".

וממשיך מרן הרב זצ"ל:

"יש לה, אמנם, להבחירה מבוא גדול בכל סגולה טבעית, בהיותה טובה תוכל לפנקה, לעדנה, להוציאה לפועל באופן שלם וחשוב, וכן בהיותה רעה ושפלה תוכל להחשיך את המאור שבסגולה הטבעית ולעכר את זהרו, לטמטם את הלב לבל יחוש את העושר הרוחני הצפון בתוך חיי-הנשמה. אבל לא יוכלו טמטום-הלב והחשכת המאור להמשך לעולם. הסגולה הטבעית בטוחה היא בקיומה ובהתעוררותה לתחיה".

ברמת הנשמה של האומה הישראלית, הנקודה המרכזית של חיינו היא לחיות חיים אלוהיים, שהקודש הוא מרכז החיים של האומה. החיים שווים רק כאשר המשמעות האלוהית נמצאת בתוכם. רמת חיים זו נגזרת מעם מהות חייה של האומה, תכנים אלו נגזרים מאופי הטבעי הנשמתי שלנו. ככל שאנו מודעים ומחוברים לכך כך יהיו חיי היחיד מוארים מקרני הנשמה של האומה. ברמת הנפש באומה, יבוא הדבר לידי ביטוי בכוחות הלאומיים, הכוח הכלכלי והכוח השלטוני. אך היות וגילוי הנפש נובע מעצם הנשמה הישראלית, ממליא תתגלה מדרגת הנפש מתוך השקה אל הנשמה האלוהית והרצון הפנימי המחיה אותם, הדבקות בד'.

מנהל קהילה
המחלקה לתרבות יהודית-חברתית

תרבות יהודית
אומנים בקהילה שזילה

חודש המורשת
תשע"ח

אור לציון
מרכז תרבותי וחינוכי

ראשון לציון
אתם במרכז

הערצת התרבות ראשון לציון
מאמין אלקי, נהרות צפית,
ליום עיון בנושא:

חכמת הראש ובינת הלב

"אין צלם אלוקים שורה באדם
אלא אם כן חברו בו יחד חכמת
הראש וחכמת הלב יחדיו"
(הרב סלובצ'יק)

יום העיון ייערך א"ה
ביום שלישי י"ג בתמוז
תשע"ח (26/6/18)
במתחם ישיבת ההסדר
רח' אנילביץ' 34,
רמת אליהו, ראשון לציון

הגעה והרשמה	10:15
דברי פתיחה	10:45
הרב שלום לוי ראש ישיבת ההסדר ונשיא הערצת התרבות	11:00-12:15
"על תבונה ורישעות - ספתי הדרדים בין ראש ולב של אשה יהודית"	12:30-13:45
הרבנית מילה לוי	13:45-14:30
הלב השנוט - בין דוד לשאול	14:30-15:45
הרבנית אורלי אבוטבול	16:00-17:30
המסקנה צהריים	17:45-19:00
דעת - הדיבור מת ולב	19:30-21:00
הילה ספרוני	
ודעת היום והשבת אל לבך	
הרב אייל ורד	
נשיחה שלשה נבטחון במסגרת צמיחה והתפתחות	
הרב מיכי יוספי	
מופע סיום	
ההצגה "עוד שמאנא"	

האגנדה:

 יריד מכירות מגוון לאורך היום

 ניתן לרכוש ארוחת צהריים במחיר סמלי במקום.

עליות:
לנישמות עד י"א בתמוז (24/6): יום שלם - 80 ש"ח, יום - 60 ש"ח
ביום הארוז: יום שלם - 100 ש"ח, יום - 70 ש"ח, שיעור בודד - 25 ש"ח
בנות שירות ומדרשה: 50 ש"ח לכל היום,
מופע: 30 ש"ח

לפרטים נוספים והרשמה:
054-6144556 / 03-9527175 (סימני) / 050-4457443 (שרה)

תרבות יהודית ראשון

מאיך, אצל אומות העולם, הנקודה המרכזית המעסיקה כל פרט הוא העניין הכלכלי, ואמנם זו שאלה המעסיקה גם את הכלל. הנטייה הטבעית ברמת הנפש אצל אומות העולם הנובעת מהתפיסה שהמדינה היא "חברת אחריות כללית", שכולנו מתאגדים בה ביחד כדי לממש את הצרכים של כל פרט ופרט. וממילא, כאשר אין לפרטים כבר

איחוד ההלכה והאגדה (חלק ב)

מערכת חכמת הקודש,
אורות הקודש, פרק יח

אלדד פרי

מעשיות, הוא ראשית הלימוד היהודי. ספרי הנביאים הראשונים (יהושע, שופטים, שמואל, מלכים) לא עוסקים במצוות ובביאור מצוות, אלא בסיפורים היסטוריים מתוך מבט של יראת שמים טהורה של המספר. הרי המספרים היו נביאים בעצמם:

"ומי כתבן? משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב. יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה. שמואל כתב ספרו ושופטים ורות. דוד כתב ספר תהלים וכו' ירמיה כתב ספרו וספר מלכים וקנינות".

(בבא בתרא, דף יד, ב.)

ועל כן הערך הלימודי איננו הערך ההיסטורי של הדברים, אלא הערך הרוחני-דתי שלהם.

אנו רואים שראשית תלמודו של היהודי נעוץ בלימוד אגדה והלכה יחד.

היכן מתחילה הבעיה? בגיל עשר. בגיל הזה עובר התלמיד להכיר את ההלכות שבעל פה. לשם כך הוא מתרכז בלימוד המשנה. שיטת הלימוד היא: קבלת בסיס התורה בצורת הפשט (מקרא), מעבר ללימוד ההלכות בפרטיהן בעל פה (משנה) ואז, בגיל ששכלו של האדם בשל להבין כבר פשט, דרש ורמז, הגיעה העת לתלמוד. "בן חמש עשרה לתלמוד".

גם התלמוד כלול בלימוד הלכות ואגדות. האגדות הללו, עומקן רב מאוד והן מכילות את הנסתר שבגינו או מצווים על הנגלה. מכיוון שנער בן חמש עשרה איננו יכול להכיל את מלוא עומקן של אגדות אלה, אשר כולן

פרק זה עוסק באחד מעקרונות היסוד של תורת הרב זצ"ל. ההקדמות שניתנו לפרקים הקודמים נוגעות במישרין גם לפרק זה והן משמשות כהכנה בסיסית אליו. בחלק הקודם הובא הפרק בשלימותו, וכאן נבאר קטעים נבחרים ממנו כדי להשלים את הפירוש.

חיבור מסילות

"ההלכה והאגדה צריכות הן להתאחד זו עם זו. ההכרח המביא לעסוק בשתייהן יחד, מוכרח הוא להביא גם כן את ההתאחדות הרוחנית שלהן. מה שמרגיש העוסק בהלכה כשנכנס באגדה, וכן להיפך, שהוא נכנס לעולם אחר, נוטל את החלק היותר גדול של ההפריה הרוחנית, הבאה מתוך מנוחת הנפש, שיסודה באחדות הפנימית.

הננו קרואים לסול מסלות כאלה בארחות הלימוד. שעל ידיהן ההלכה והאגדה תתחברנה חיבור עצמי".

ההלכה והאגדה צריכות להילמד יחד, בו זמנית. המשנה באבות מגדירה את שנות חינוך האדם בלימוד:

"בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן שלש עשרה למצות, בן חמש עשרה לתלמוד, בן שמונה עשרה לחופה"

התנא נעצר בגיל חמש עשרה בנוגע ללימוד. רק בגיל ארבעים יחזור התנא לגיל שבו מופיעה עוד הארה לימודית בחיי האדם: "בן ארבעים לבינה" (פרקי אבות, ה, כא).

המקרא, המכיל בתוכו סיפורים לצד מצוות

שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל! שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר: 'לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים' (ויקרא כה, לח). וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה? אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים. וכן בדוד הוא אומר: 'כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים' (שמואל א כו, יט) וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים? אלא לומר לך - כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים" (כתובות, דף קי, ב).

הגלות מחשיכה את האור האלוהי ועל כן הנפש נוטה ללמוד רק את מה שחייב כדי להישאר יהודי, את הצד הפרקטי היינו הצד ההלכתי. דא עקא, שלימוד החלק ההלכתי בלבד בגלות, משול לניתוק מריבוננו של עולם ולמעבר לרשות עבודת הכוכבים.

עם חזרת ישראל לארץ ישראל, וביותר עם הקמת המדינה ושחרורנו מעול הגויים וביותר מכך, מיום שחרור ירושלים, הכותל המערבי והר הבית, חזרנו לתקופה בה אי אפשר להתעלם מעולם האגדה או מעולם 'הקבלה'. הנפש - היא הדורשת זאת! ומכיוון שאן אנו בבחינת עובדי כוכבים, לא ניתן עוד להמתין לגיל הארבעים. **ויש ללמוד את התלמוד על שני הצדדים שלו, ההלכה והאגדה.**

אנליטי וסנטיטי

וכה דברי מרן הרב זצ"ל בהמשך הפרק:

"הרעיון של קירוב עולמות רחוקים, זהו יסוד בנין העולם הרוחני ושכלולו, הוא כח יסודי עובר כחוט השני בכל גילויי החיים, בכל פניותיהם, והוא צריך להתגלות תמיד בצורה יותר רחבה. התכונה האנליטית, אחרי שפועלת את פעולתה המנתחת כדי לברר כל מקצוע על פי חוגו, צריכה היא להניח מקום להתכונה הסינטיטית, להופיע באור הנשמה המאחדת, שכל המדעים, כל המקצועות הרוחניים לגווניהם השונים, יראו על ידה כאיברים שונים בגויה אחת מחוטבה ואיתנה, שנשמה אחת מחוטבה ואיתנה וחיה, רבת האונים, מאירה בה".

טומנות בחובן את אותם סודות שמגלים לנו חכמי הקבלה, כי אז, הנער נמשך לעיין בעומק ההלכה ומוותר על האגדה הסתומה מעיני המתבונן השרוי באפילה ללא חכמת הקבלה.

עד מתי הדבר כן?

לכאורה, עד גיל ארבעים! בין ארבעים - לבינה. ההתבוננות בסוד ראויה לגיל ארבעים. לכאורה, עד אז, צריך האדם להתייגע בתלמוד, לזכור את האגדות כדבר שצריך ביאור והרחבה בעתיד ולהשלים את כלל הפרטים ההלכתיים העולים מן התלמוד.

כך באמת דעתם של רוב גדולי ישראל בדורות הקודמים, שיש ללמוד את הש"ס והפוסקים ולהיות בקיא בהם עד גיל ארבעים ורק אז להיחשף לחכמת הקבלה.

מהות 'השינוי' - שבדורנו

נשאלת השאלה במלוא עוצה: אם כך, מה השתנה עתה, ומהו הגורם לכך שמרן הרב זצ"ל דורש את לימוד סודות התורה (האגדה) כלשונו) ללא הגבלת גיל ובאופן מקביל ללימוד התלמוד?

מה שהשתנה הוא מצב 'הדור'! אנו חיים בדור שיצא מן הגלות ושב לארץ ישראל!

הדורות הקודמים - היו דורות של גלות. בגלות - אור הקבלה איננו זורח אלא ליחידים, לאותם אלו ששמרו על הגחלת והעבירו את הסודות מדור לדור מאז ימי הנביאים. אולם, בארץ ישראל, המגבלה הזו כבר לא חלה. כאן - שורה השכינה! אנו איננו מצויים באותו חושך שהחשיך את אור הקבלה בגלות. העיסוק בהלכה בלבד הוא תוצאה של גלות, מאז חורבן הבית. מאז שחרב בית המקדש "אין לו לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה".

החושך בגלות כל כך עצום עד שהוא מסתיר את האור האלוהי מהאדם, **וכאילו הוא עובד עבודה זרה.**

ובלשונם של חכמינו:

"ת"ר לעולם ידור אדם בארץ ישראל, אפילו בעיר

ולעומתו את הקבלה והאגדה לעולם הסינטטי.

חיבור ההלכה והאגדה

"החיבור הזה - אינו כי אם התגלות האחדות החבויה בהן מאז ומעולם. כל מי שלא טעם - 'טעם הלכה' לא טעם - 'טעם תורה', וכל מי שלא טעם - 'טעם אגדה' לא טעם - 'טעם יראת חטא'!

והתורה והיראה מוכרחות הן תמיד להתמזג. והעבודה הלימודית צריכה להתגלות, בתוך צורה פועלת באופן מתודי על היסוד המאחד הלזה, שתוצאותיו כבירות מאד. באמת יש בתוך האגדה תמיד תמצית הלכותית, וכמו כן בהלכה תוכן אגדי פנימי".

למרות העובדה שחיבוריו של הרב מחולקים לחלק הלכתי ולחלק אגדי, הרי שנקל למצוא את האגדה כחלק מנימוקיו ההלכתיים ואת ההלכה בתוך ביאוריו האגדיים. הרב מבהיר שהאחדות הזו היא המצב המקורי. ואילו ניתוק ההלכה מהאגדה הוא מעשה מלאכותי, כתוצאה מהגלות בלבד.

בשיעורים ובשיחות שנמסרו על ידי מרן הרב בשעת 'רעווא דרעווין', ונכתבו לאחר צאת השבת על ידי ר' קלמן אליעזר פרנקל תחת השם 'שמועות ראי"ה' (רובן, עדיין בכתב יד. ורק כרך אחד יצא לספרים 'בראשית ושמות' בעריכת הרב חיים ישעיהו הדרי זצ"ל ואנו ממתינים לעריכת שלושת הספרים הנותרים),

בשיחות אלו אנו פוגשים בכל דרשה הלכות ואגדות יחד, כשהם משמשים בערבוביה, כביום נתינתם. האגדה משמשת הסבר להלכה וההלכה משמשת הבהרה ויישום פרקטי לאגדה. שהרי מציאות האדם הראשון הייתה מטאפיזית. אם כך כיצד היו במציאות זו מצוות? על כורחן שהמצוות גבוהות יותר מהביטוי שיש להן במפגשן עם החומר, אך מאידך, המפגש של המצוות עם המציאות הפיזית מוליד הלכה, וזו 'העשויה מחומר' מבהירה לנו, את התוכן הרוחני הגבוה. שהרי אין טוב ממשל בר יישום - כדי להבין את הנמשל הגבוה יותר.

השימוש של הרב במשפטים אלו בדיכוטומיה האנליטית-סינתטית, לקוחה מהעולם הפילוסופי. האבחנה בין טיעון אנליטי לטיעון סינטטי מובהרת על ידי הפילוסוף עמנואל קאנט, בהקדמה לספרו 'ביקורת התבונה הטהורה'.

משפט אנליטי (מנתח) הוא משפט שלא מוסיף ידע חדש, אלא מנתח את הידוע. כך למשל המשפטים: "כל הגופים מתפשטים" (תופסים מקום בחלל), או "כל המשולשים בעלי שלוש צלעות".

לעומתו, משפט סינטטי (מרכיב) הוא משפט המוסיף ידע חדש על העולם, כזה שלא היה ידוע קודם. למשל "כל הגופים כבדים", או "כל המשולשים גדולים". אלה כבר טענות חדשות אודות הידוע קודם לכן. קאנט גם מוסיף אבחנה נוספת אודות הטענות או המשפטים, והיא היותם אפרוריים או אפוסטפריוריים, היינו קודם ניסיון או לאחר ניסיון. זו היא התפתחות שחלה אצלו לאור האבחנות של שלושת הפילוסופים האמפיריציסטים הבריטים: דיוויד יום, ג'ון לוק וג'ורג' ברקלי. אך האבחנה הזו איננה הכרחית להבנת דברי הרב דלעיל.

מרן הרב זצ"ל מבהיר כי ההבדל העיקרי בין העולם החומרי לעולם הרוחני הוא בכך שהעולם החומרי בנוי על טענות אנליטיות, בעוד שעולם הרוח בנוי על טענות סינטטיות. גם כשמתגלים גילויים מדעיים חדשים ונולדים משפטים סינטטיים בעולם החומר, הרי שיחד עם הרכבתם הראשונה נגמר השימוש הסינטטי והם הופכים להיות נחלת האנליטי. עולם הרוח לעומתו הוא משתנה.

המקובלים ובראשם הרש"ש (ראו: 'נהר שלום' דף לט ט"ג; וכן 'אור הלכה' עמוד פו), יודעים להסביר על ייחודיותה של כל שנייה ושנייה בעולם, כיצד מופיע בה ערך רוחני שלא היה אי פעם ולא ישוב. על כן המציאות, גם זו האנליטית שונה מרגע לרגע, בשל הופעתה בעולם סינטטי-רוחני.

הרב - מדמה אם כן את ההלכה לעולם האנליטי,

תורת הסוד

(חלק ג)

הרב אורי שרקי

הכוללות של תורת הסוד

שאלות גדולות נידונות בתורת הקבלה, עד היכן מגעת יד תורת הסוד בעולם המחשבה ובתחומי החיים השונים. ניגע רק במספר נקודות. אומר הרב קוק:

הפילוסופיה אינה משתרעת כי אם על חלק ידוע [מסוים] של העולם הרוחני. בטבעה היא נתוקה ממה שהוא חוץ לגבולותיה, ובזה עצמו היא מפורדת בפנימיותה פירוד מהותי. סיגול ההכרה, איך כל הדעות, הרגשות והנטייות כולם מקטנם ועד גדלם מחוברים זה בזה ואיך הם פועלים זה על זה, ואיך עולמות נפרדים מאורגנים יחד, זה אין בכוחה לצייר. ולזאת תשאר תמיד הגיון אריסטוקראטי, מיוחד ליחידים שבבני האדם (אורות הקודש א, פ"ז).

תורת הפילוסופיה היא ביסודה אריסטוקרטית ועל כן איננה עוסקת בכל תחומי החיים.

יתרה ממנו היא הסודיות [תורת הקבלה], שהיא בטבעה חודרת בכל התהומות של כל המחשבות, של כל הרגשות, של כל הנטייות, של כל השאיפות, של כל העולמות, מראש ועד סוף. היא מכרת את האיחוד שיש בכל בכל המצוי, בגשמיותו ורוחניותו, בגדלותו ובקטנותו, הכרה פנימית. ומשום כך אין לפניו גודל וקוטן, הכל חשוב והכל נערך בערך רשום, אין תנועה אבודה, אין דמיון בטל.

לדוגמה, טבעת נישואין. לפי הקבלה על הטבעת להיות מרובעת מבחוץ ועגולה מבפנים. הסיבה לכך היא שבני הזוג עומדים לבנות בית. לבנות בית זה לבנות עולם - והעולם נברא ע"י עיגולים וקווים, בסוד הצמצום והקו - כשהצמצום הוא עגול והקו הוא ישר. לכן כאשר זוג בא לבנות את עולמו, זה מקושר באופן קוסמי אל הבריאה בכללותה. כמו כן על הטבעת להיות מכסף, שכן "עולם חסד ייבנה". הכסף מבטא את הכוסף שהוא מידת החסד. אם כן דבר לכאורה שולי, כמו טבעת נישואין, הוא עניין גדול.

הפילוסופיה, לעומת זאת, אינה עוסקת בפרטים כגון אלו. היא עוסקת בשאלה כיצד נברא העולם, אם בכלל, ולא בשאלה כיצד צריכה להיראות טבעת נישואין שאדם קונה לארוסתו. על כך אומר כאן הרב קוק, ש"הסודיות היא כוללת אין לפניו גודל וקוטן".

ולעומת זה אין קץ להעליות, ואין חכמה והבנה שנאמר בה די ולא תתקשר להארה יותר עליונה ממנה, שהיא נראית לעומתה במעמד אפלולי.

גם הידיעות העליונות הן קטנות לעומת מה שגדול מהן.

ואפילו כתר עליון, דאיהו אור צה, אור מצוחצה, אוכם [שחור] הוא לגבי עילת כל העילות, שכל נהורין מתחשכאן קמיה [שכל האורות נחשכים מפניו].

אבינו, שהשיב את העברית על כנה. התנ"ך כתוב כמעט כולו בעברית וכן המשנה. אולם הפירושים נכתבו בארמית: הזוהר, שנכתב ברובו בארמית, הוא הפירוש של התנ"ך; וכן גם התלמוד, הפירוש למשנה.

ישנן השלכות רבות להרגל של לימוד הזוהר. אחת מהן היא הבנת הדברים שנצרכים לגאולה. הרב צבי יהודה קוק נהג לומר, שבזמנו של רשב"י הייתה השתוקקות עזה של האומה לחיות חיים נורמאליים ושלמים, אבל המציאות הייתה הפוכה לגמרי: האומה הייתה נתונה תחת שלטון רומאי קשה ומדכא. וכך, ההשתוקקות הזו הלכה והתלהטה, הלכה והתכנסה לתוך עצמה עד שנכנסה לתוך מערה ומזה נוצר ספר הזוהר.

ספר הזוהר הוא כמין קינה אחת ארוכה על הגלות. כשקוראים את הזוהר מתחילתו ועד סופו רואים שבעצם מדובר בגעגוע אחד מתמשך למצב של גילוי שכינה, לאחר שזו הסתלקה ונעלמה מן העולם. זהו געגוע הן לגילוי השכינה שהיה והן לגילוי השכינה שיהיה.

בעצם תורת הקבלה מקדדת במונחים סודיים דברים שבימי קדם היו גלויים. גם הסיפורים במיתולוגיה היוונית על מעלליהם של האלים אינם הבלים, כפי שנהוג לחשוב, כי אם תיאור של המציאות שפגשו אומות העולם בימי קדם.

כל אותם פרצופים נסתרים שהקבלה מתארת בספרים, היו פעם גלויים בעולם. 'פרצוף' הוא מילה שמקורה ביוונית, שפירושה פנים. "לא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פְּנֵי" - משמע שיש התגלות בבחינת פנים, או בעברית מאוחרת יותר, פרצוף. הפרצופים על פי הקבלה היו פעם גלויים, ותורת הסוד אוצרת את הזיכרון הזה לעתיד לבוא. מדובר בנבטים שבבוא העת יִזְרְעוּ בשנית וימשיכו לצמוח, ומהם תתחדש הנבואה.

זה מסביר מדוע יש לחכמי הקבלה חוש הומור מפותח. חכמי הקבלה עוסקים בעולמות עליונים וצוחקים, כי מבחינתם הדיבור, המילים שהם מבטאים, אינו באמת יכול להכיל את העניינים שבהם הם עוסקים.

בגוף האדם האיבר הנסתר נקרא 'ערווה'. "שחוק וקלות ראש מרגילים את האדם לערווה" אמרו חז"ל (מסכת אבות פ"ג, מ"ג). אפשר להבין זאת גם במובן עליון: הצחוק הוא שמרגיל את האדם לדברים הנסתרים. משום כך מכונה תורת הסוד גם בשם 'סתרי עריות' (משנה חגיגה פ"ב, מ"א).

ומתוך היתרון הרזי הזה של התאחדותן של כל המחשבות והניצוצות הרוחניים בתוכה, רק היא הנה מסוגלת להדרכה כללית. ע"כ רק הסוד הוא נשמת האמונה. נשמתא דאורייתא, ומלשד חיי חיי כל הגלוי, כל הקצוב, כל ההגוי בהיגיון, וכל הנעשה במעשה.

האחדות המפולשת של הרז כוללת את כל היצירות, כל תנאי המחשבה והרגש, כל אופני השירה וההרצאה, כל נטיות החיים, כל השאיפות וכל התקוות, כל המגמות וכל האידיאלים, מעומק תחתיתם עד רום גבהם.

ולשד החיים של הגובה העליון של העילוי האלוהי, שרק זוהר הנבואה ואספקלריא המאירה, זיהרא דאדם הראשון ואורות העליונים, יכולים לגלותם, שוטף ועובר הוא בכל, בכל הגות לב, בכל תנועת רוח.

רק סוד שיח עליון הוא מחלק את השדרות, מה יחשב לראשית, ומה יחשב לאחרית [כי צריך ללמד את ראשי הפרקים, את סדר הדברים], איזה מערכת לא תכנס האחדות, מפני שפלותה, ואיזה מערכה היא עליונה ממנה, מפני גדלה, ולפני אחד מה אתה סופר.

תורת הקבלה מרבה להשתמש בשפה הארמית וגם הרב קוק. זו השפה של התת-מודע הישראלי. בשפה העברית אומרים את הדברים הגלויים ובארמית את מה שנסתר. ארמית היא השפה של התרבות שממנה יצא אברהם

איש הרוח ואנשי הבשר

יובל פרוינד

לטפל במצבים כאלו מבלי שקדושתו נפגמת. הוא היחיד המסוגל לרדת אל 'בני העם' גם למקומות הנמוכים ורדודים ביותר, ועדיין להישאר באותה גובה ולהרים אותם משם. מתוך הבשר, עם הבשר.

מין הרב קוק זצ"ל מבין שכל האירועים בפרשה שלנו נובעים מכך שמשה לא יכול ולא רוצה להיות אתם רק ב'בשר' - לכן פתאום משה רבנו שסבל משברים רבים הרבה יותר קשים - 'מרים ידיים' ואומר שהוא 'לא הוליד' את העם הזה, לכן פתאום נפתחת הפרשייה של הפרישה מן האישה, לכן אלדד ומידד מתנבאים במחנה על הנהגה אחרת:

"על-ידי נפילת העולם בחטא הקדום, נתרחק משה מלהאיר בתוך החוצפא, ופירש מן האשה. הקדושה של דור המדבר תבעה את האחדות של 'זיהרא דאדם הראשון', ורצו שמשה דווקא יאכילם בשר, ושיכנס להאיר בתוך החוצפא. ומשה אמר "האנכי הרייתי את העם הזה", כלומר בתוך החוצפא אי אפשר לי להאיר, ונשאר קץ משיח סתום, ולא נתפרש בתורה. ואהרן ומרים הרגישו בדבר, וצווחו על הפרישה הזאת, ומכל מקום לא הועילו להחזיר את משה להאיר בחוצפא - כי נשאר בענותנותו" (שם).

לאורך הפיסקה הזו מפתח הרב מושגים פנימיים של 'נשמת אדם הראשון' הכוללת את נשמת משה ואת נשמת משיח באחדות פשוטה. ממה שכמותי יכול להבין מדובר על אחדות בה אין פער בין הנשמה לגוף, שבה אינה שייכת כל החלוקה בין בשר לבין רוח.

הכניסה לעומק המדבר מזמנת רצף של סיפורי-משבר שכולם סובבים סביב משה. משהו בהנהגת משה מתערער לפתע מכיוונים שונים ולא ברורים. אין זה מרד מפורש כמו בפרשת קורח ועדתו, אלו "כיסים" של התנגדות, חלקם מגיעים ממקומות מפתיעים כמו מרים ואהרן. ועוד.

מין הרב קוק זצ"ל שוזר את כל הסיפורים הקטנים לסיפור אחד גדול בפסקה סתומה ומהפכנית שרב בה הנסתר על הנגלה. וכך הוא כותב:

"מצד גדולת ערכה של נשמת משיח הכוללת את עצמיות שרשן של ישראל, אין שום חוצפא יכולה לפגוע בקדושתו, והיא בזה מתעלה מגילוי התורה שהיא צריכה בושה, שהיא הפך החוצפא" (שמזונה קבצים, קובץ ח, קנז)

בין נשמת משיח - לנשמת משה

הרב מבדיל בהסכרו באופן מהותי בין נשמת משיח לבין נשמת משה המביאה את התורה.

התורה לא יכולה לסבול חוצפה. אכן 'מחלוקת' היא לגיטימית וטובה, שאלה - היא מצוינת, ואפילו מרד רלוונטי אם הוא בא מן הכיוון הרוחני "לשם שמיים". אבל חוצפה, עזות פנים מחוספסת, שלא מוכנה לזוז ולו 'מילימטר' מהמקום החומרי שבו היא נמצאת, חוצפה הרוצה שמשה ידאג לעם רק לבשר, רק 'למנגל' ויעזוב אותו בשקט - זה - כבר 'לא שייך'! זה - כבר בבחינת חילול הקודש. רק המשיח מסוגל

לעשות את החיבור דווקא מתוך שהוא בא מן החוץ:

"ולאחד אורו של משה באורו של משיח צריכים לנפש הגר, שיסודה הוא יתרו, אבי הגרים שבאים להיות נלווים לישראל. ומשה אמר מפני כך ליתרו, "אל נא תעזוב אותנו, והיית לנו לעיניים", וכמו "ותשב בפתח עיניים" שאצל תמר, שהיה כדי לברוא את אורו של משיח".

הדרוש עוד מתפתל והולך ועובר דרך תורתו של ר' עקיבא שהיה בן גרים וראה בבר-כוכבא את אורו של משיח, והולך ומתגלגל עד לימיו של הרב קוק... אבל דומני שכבר ממילא רב הסתום על הנגלה! **והנועזים מוזמנים לקרוא את הפיסקה כולה ולמצוא בה סודות עליונים.**

דבר זה מתחיל לבקש דור המדבר באופן לא-מודע דרך הרצון שלו שמשה ידאג להם לבשר. **היינו: שדווקא איש הרוח יתעסק עם הבשר.** אבל משה איננו יכול לעשות זאת! הוא צריך לשמור על התורה. מאז חטא אדם הראשון נוצר פער מהותי בין הרוח לבשר ולכן כל עיסוק אינטנסיבי בבשר מנתקת ומשפילה. אהרון ומרים מנסים לדחוק במשה שיסור מפרישתו אבל דבר ד' מדגיש שמשה הוא איש הענוה והביטול אל הקודש, ואל לו לגשת כעת אל הבשר. **זו בשורה עתידנית-משיחית שאיננה שייכת כרגע!**

ייעודו של יתרו - כהן מדיין שנתגייר

מין הרב קוק זצ"ל קושר את כל האירועים הללו גם לעזיבתו של יתרו. יתרו הוא הגר המסוגל

המשך המאמר מעמ' 4

ההרסניות עליהן האדם אינו יכול לשלוט. פעמים רבות באים בני אדם לחשוב שהכלים כולאים אותם ואז הם שוכרים את הכלים. זהו "עולם התוהו" המפתה. אדרבה, באופן פרדוכסלי עלינו לבנות את הנישואים ככלי המכיל את אורות האהבה אך גם המסוגל להישמר משבירת הכלים, כמו למשל הקמת המשפחה המביאה את בני הזוג לאחריות. ואולי לא יהיה זה אבסורד לצפות לעולם התיקון בו 'אורות וכלים' יכולים להתקיים בהרמוניה, הרמוניה שעלינו לבנות, הן בעולמנו האינטימי והן בעולם החיצוני.

דילגנו על כיוונים ופרשנויות אחרות ואני מקווה לחזור אליהם בהזדמנויות קרובות. אסיים ואומר שגם בחיים הפוליטיים יש חשיבות רבה לכלים. וכאשר המציאות הפוליטית של עמינו נחלשה - קרי 'גלות'! הכלים נחלשו ונבקעו. ובימינו, כדי להיות מסוגלים לפעול שוב כישות פוליטית בעלת 'כלים' שאינם שבורים, בעולם שהוא פעמים רבות מדי - עולם אכזר ומסוכן, אנו חייבים לשמור על הכלים. לכך, חיי הרוח ואידיאלים אינם מספיקים והתנהלות אידיאלית מידי אף עלולה לעיתים לסכן את הכלים. זאת היא הציונות! אבל גם על כך בהזדמנות אחרת.

עד כאן דוגמאות פוליטיות וחברתיות מבית מדרשו של הראי"ה. אולם שבירת הכלים מתרחשת גם בתחום האישי. אנשי עולם התוהו הינם לעיתים קרובות דמויות המקסימות אותנו בכריזמה שלהם. הן מעטרות את מוספי העיתונים בזכות כיסופי בני האדם לאורות הגדולים. אולם אלה הם גם דמויות שפעמים רבות מדי, זורעות הרס וחורבן בתוך האדם עצמו. בהם עצמם, במשפחתם ובסביבתם

תוספת של דוגמא אישית קרובה

ארשה לעצמי להוסיף לרעיונותיו של הראי"ה דוגמה הקרובה לכל אחד מאתנו: הזוגיות. האהבה, והיחסים האינטימיים בין בני האדם היא האור והנישואים הם כלי.

לדאבונו, לא מעט פעמים הופכת הזוגיות לכלי ריק חסר אורות וחסר ניצוצות. כנגד זה חייב האדם להילחם בכל כוחו וליצור בתוך החיים הרגילים נאות מדבר בו ישמרו בני הזוג לכל הפחות קצת מהרומנטיקה. אך מאידך קיימת גם הסכנה ההפוכה: הרבה יצירות רומנטיות מתארות את האור הרב השובר את הכלים, את הסערות

"זהב הארץ היא טוב"

תורת ארץ ישראל במשנתו
של הרב שאול ישראלי זצ"ל

הרב ישראל שריר

הרב ישראלי לומד תורה עם חקלאים

המצוות התלויות בארץ בקרב החקלאים שומרי המצוות. באותה שנה הוא אוסף לכפר - נציגים מכל יישובי הפועל המזרחי באותה תקופה ב"סמינריון" ללימוד מצוות אלו, ובהמשך הזמן - אף כיתת את רגליו בין הישובים כדי להטמיע בהם קיומן של מצוות אלו. את עמלו סיכם בספרו המקיף והיסודי בהלכות אלו, הוא ספר "ארץ חמדה", וכך כתב בהקדמתו:

ביותר מתגלה קשר התורה לארץ ישראל במצוות התלויות בארץ, שאינן נוהגות כל עיקר אלא בארץ-ישראל. מצוות אלה מיועדות ליצור את דמותו של העם כעם חקלאי החי את חייו בחיק הטבע, החורש, זורע וקוצר, ועם כל זאת - אינו מושפע מהארציות אלא משפיע עליה, אינו נהפך ל"עם הארץ", שאין לו חכמה וכו' ואינו נמצא אלא ליישוב הארץ, אלא מהוה "עם שבשדות" (ראש השנה לה,א), שאף הוא יש לו זיקה לתורה ולתפלה, שגם הדברים הגשמיים שהוא עוסק בהם הופכים בידו לכלים לרוחניות וחוליו נאכלים על טהרת הקודש.

בדברים אלו הוא ממשך, מרחיב ומבאר את דברי מרן הרב זצ"ל (אורות התחיה פרק ה):

הצורה התמציתית של כל סדרי חיי החברה ע"פ המטבע האלוהית המתאמת אל החיים, המרחבת אותם, מטהרתם ומרוממתם אל החופש ואל הריכוז של כל האמצעים העושים את החופש למתנה טובה באמת, גנוזה היא במערכה של המצוות התלויות בארץ, במקדש ובממלכה השלמה הישראלית, בהם ובסדריהם...

כל מה שהוא שגור ביחס של תורת חו"ל במובן פרטי - עולה הוא בערך תורת א"י למובן כללי (אורות התורה פרק יג, ג)

"תורת ארץ ישראל, ט"ו כסלו תרצ"ד, פעה"ק ירושלים". כך כתב הבחור הצעיר, שזה עתה דרכה רגלו לראשונה על אדמת ארץ ישראל, על דף חדש במחברת חידושו. פחות משנה קודם לזמן זה הוא עוד היה חבוש בבית האסורים בפולין יחד עם שני חבריו איתם ברח בדרך ניסית והרת סכנות מרוסיה הסובייטית, ומשם שיגר עם חבריו מכתב בקשה למרן הראי"ה זצ"ל לסרטיפיקט (אישור כניסה לארץ) שיציל אותם מכתת יורים, ועתה הזדרז ועלה לירושלים כדי להודות להרב זצ"ל על פדות נפשו.

מרן הרב מיד הכיר במעלותיו של מי שעתיד להיות אחד ממנהיגי הכולטים של הציבור התורני בארץ, הרב שאול ישראלי, וצירף אותו לשני הבחורים איתם נהג להכין את שיעורו הכללי בישיבה. רק תקופה קצרה זכה הרב ישראלי להסתופף בצל קורתו של מרן הרב, אולם בכל דרכו ברבנות, בהוראה ובהנהגת הציבור הוא היה תלמידו.

היבטים רבים ושונים היו ל"תורת ארץ ישראל" במשנתו של הרב ישראלי, ניגע בקצתם ככל שתספיק היריעה.

כבר באותה מחברת משנת תרצ"ד רשם הרב ישראלי עיונים בהלכות כלאים, ומיד לאחר היבחרו לכהן ברבנות כפר הרא"ה בשנת תרצ"ח, החל במרץ רב ללמד ולהטמיע את

זו המוגדרת בתור "גאולה". גישה זו אינה פוסלת את התכנים של הדפוסים הקיימים אצל כל אומה ולשון, היא מחייבת מדינה וצבא ועבודת כפיים ומלאכת מחשבת ועבודת אדמה. אולם היא גואלת אותם, היא נותנת להם משמעות אחרת, ועל ידי זה היא הופכת את התכנים הללו עצמם במקום משעבדים את האדם לגשמיות, לגורמים לעליה רחנית.

"נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה" (עייני כתובות קי"א). במקום מלחמה בגוף באה החייתנות, נזרקת בו נשמה, ניתנת בו רוח, רוח חיים. על ידי כך הגוף עצמו מתעורר לתחיה, והליכות עולם של ההולכים בה, הופכות להלכות מאוששות, בחינת "בכל דרכיך דעהו".

גם בזה היה המשך לדבריו המפורסמים של הרב זצ"ל במאמרו 'למהלך האידאות בישראל (ב):

"בראשית מטעו של העם הזה... נתגלתה השאיפה להקים ציבור אנושי גדול אשר ישמור את דרך ד' לעשות צדקה ומשפט... למילואה של שאיפה זו צריך דווקא שיהא ציבור זה בעל מדינה פוליטית וסוציאלית וכסא ממלכה לאומית ברום התרבות האנושית, 'עם חכם ונבון וגוי גדול', והאידיאה האלוקית המוחלטת מושלת שמה ומחיה את העם ואת הארץ במאור חייה".

"תורת ארץ ישראל" בדרכו של מרן הרב הנחתה את הרב ישראלי גם בהנהגתו ברבנות - בכפר וברבנות הראשית, גם בפסיקתו ההלכתית בתחומים שונים, גם עת שיסד את המקצוע "מחשבת ישראל" ועוד, אך קצרה כאן היריעה מלפרט.

בי"ט בסיון תשנ"ה, בבוקרה של שבת פרשת שלח לך, בה קוראים אנו על חטא המאסה בארץ חמדה, בשעה בה נהג לצעוד לתפילת השחר בישיבה, נתבקש מו"ר הרב שאול ישראלי זצ"ל לישיבה של מעלה. יהי רצון שנזכה להמשיך בדרכו להרחבתה ולביסוסה של תורת ארץ ישראל בכל מהלכי חייו.

לאור חזון זה, ובהמשך העיון וההטמעה של מצוות אלו הוא פועל במעגלים הולכים ומתרחבים (במסגרת מנהיגותו ב"חבר הרבנים שעל יד הפועל המזרחי", ומאוחר יותר במסגרת הרבנות הראשית לישראל, כראש המחלקה למצוות התלויות בארץ).

עם הקמת המדינה פונה הרב ישראלי לעסוק במרץ רב גם ב"מצוות... הממלכה השלמה הישראלית" כלשונו של הרב זצ"ל. טרם שכנו הדי קרבות תש"ח, וכבר נוסד בביתו "חבר הרבנים שעל יד הפועל המזרחי", וביטאנו "התורה והמדינה", וייעודו לשמש כמה להתמודדות תורנית עם האתגרים המיוחדים שהציבה הקמת המדינה. גדולי הרבנים באותה תקופה נטלו חלק בביטאון זה וחלקם אף במענה לנושאים עליהם זרזם הרב ישראלי לתת דעתם. הרב ישראלי ערך את הביטאון.

הערותיו בשולי מאמרי הכותבים היו פעמים בחינת שיעור כללי בפני עצמן, והוא כמובן גם הוסיף בכל כרך את מאמריו שלו. לימים נכרכו אלו בספרו "עמוד הימיני" שעד היום משמש תשתית סדורה ומרכזית להתייחסות הלכתית למדינה ולמוסדותיה. עיסוק זה נבע גם הוא מתוך אותה הבנה של "תורת ארץ ישראל", וכך הוא כותב בהמשך ההקדמה לספרו "ארץ חמדה" שצוטטה לעיל:

"וזהב הארץ היא טוב" - שאין תורה כתורת ארץ ישראל (בראשית רבה, טז). עדיפות זו של תורת ארץ ישראל ודאי שאינה מצד שוני הנושאים הלימודיים שבין תורת ארץ ישראל לתורת חוץ לארץ, אף לא מבחינת דרך הלימוד... אמור מעתה שאין זה מתכוון אלא לשוני שבתפיסת הדברים והיקפם.

"על הגאולה" - זה תלמוד ירושלמי, "ועל התמורה" - זה תלמוד בבלי (זוהר חדש, רות). הוגדר הבבלי בתור "תמורה", כי על כן הצליח לתת תמורה לעם באבדן חייו הנורמליים... אולם "תמורה" אינה אלא מוצא לשעת הדחק, על כן לא נוכל להגדירה כ"טוב".

ביטוי זה אינו הולם אלא את תורת ארץ ישראל,

פרויקט PERI BEST לוד המשפחה שלי במרכז

דירות 3 חדרים החל מ- **1,050,000 ₪**

נרשמים היום ומשלמים את יתרת ההון העצמי בקבלת היתר

מצטרפים היום לפרויקט 'פרי בסט' בלב העיר לוד, זוכת פרס החינוך של ישראל, ונהנים ממגורי יוקרה בצמוד לגרעין התורני ברמת אלישיב ולמוסדות החינוך המובילים. בכל בנין דירות 4,5,6 חד' ופנטהאוז עם מרפסות סוכה ומעלית שבת לצד חדרי לימוד מאובזרים המצוידים בציוד חדשני ומתקדם להעשרת וחינוך ילדי המשפחה

MILLER POINT
מילר פוינט

שרי נדל"ן
מקבוצת אלוד פרי

*5066
www.perinadlan.co.il

B
PERI BEST
בית החינוך של ישראל

BEIT HARAV
בית הרב קוק

'בית הרב' | זאת לראי"ה (ע"ה)

רח' הרב קוק 9 ירושלים 9131002. טל' 02-623-2560
www.beit-harav.org.il
beitharavkook@gmail.com

אורות אברהם
מוסיפים אור

רח' גולדה מאיר 7, קומה 1, בית עליאש. נס ציונה
טלפון 052-388-3322
www.orotavraham.com
info@orotavraham.com

יוצא לאור ע"י 'אורות אברהם' בשיתוף ישיבת ההסדר והגרעין התורני ראשון לציון ו'בית הרב' ירושלים ת"ו

עריכה: הרב יוחנן פריד | עימוד ועיצוב: סטודיו דראור